

Проф. др Марина С. Јањић
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет
Александра С. Грубер, мастер
Основна школа „Свети Сава”, Ниш

ДИДАКТИЧКА ОБЛИКОВАНOST ГРАМАТИКЕ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА У ИЗДАЊУ *ИК КЛЕТ* ИЗ ЛАЈПЦИГА

Резиме: Рад се бави теоријском основом обезбеђивања квалитета језичких уџбеника (граматика) у складу са постављеним стандардима, са посебним освртом на његову дидактичку обликованост према стандардима Д групе. Теоријска платформа утемељена је на аналитичком приступу дидактичке обликованости уџбеника немачког језика (као матерњег) за 6. разред основне школе *Deutsch kompeten 6*, у издању Издавачке куће *Клет* из Лајпцига (Немачка). Резултати анализе потврдили су да овај савремени уџбеник задовољава свих 13 Д стандарда неопходних за конципирање модерног уџбеника граматике у контексту актуелних образовних теорија конструктивизма и активног учења.

Анализирана граматика може послужити као угледни пример добре праксе у креирању иновiranог и полифункционалног уџбеника српског језика (граматике) у контексту холистичког приступа образовању.

Кључне речи: уџбеник, граматика, дидактичка обликованост, стандарди Д групе.

УВОД

У оквиру пројекта *Основни стандарди квалитета школских уџбеника* (Ивић и сар., 2004) радило се на дефинисању и концепцији стандарда квалитета уџбеника. Јасно је издвојено и анализирано седам група стандарда: 1) стандарди квалитета *уџбеничког комплекта*; 2) стандарди квалитета *уџбеника – књиге за ученика*; 3) стандарди квалитета *лекције*; 4) стандарди

квалитета *садржаја* уџбеника; 5) стандарди квалитета *дидактичког обликовања* уџбеника; 6) стандарди квалитета *језика* уџбеника; 7) стандарди квалитета *електронских издања*. Упркос чињеници да су сви постављени стандарди веома важни у конципирању савременог уџбеника, у оквиру постављене теме нашу пажњу привукао је стандард квалитета дидактичког обликовања уџбеника, који је у најнепосреднијој вези са његовом функцијом у наставној реализацији граматичких садржаја.

Наше полазиште чинила су два аспекта дефинисања уџбеника и његовог квалитета: 1. *теоријски* и 2. *практични*.

1. Теоријски аспект изједначава одговор на питање – Шта је уџбеник? – са одговорима на питања – Шта је школско учење?, Како би требало да изгледа ефикасан наставни процес?, Каква је улога наставника и ученика у наставном процесу? Теоретски, уџбеник мора да буде прилагођен савременој образовној теорији и модерним наставним концептима, како би могао да испуни функционалне задатке најважнијег средства у остваривању наставних циљева.

2. Практична реализација уџбеника зависи од дефинисања формулације основног текста, тј. лекције (врсте и количине презентованог садржаја), допунских текстова, дидактичке апаратуре и ликовно-графичког уређења. Истовремено, практични значај огледа се и у томе да ли је омогућен самостални рад ученика (индивидуално, у пару и групи) или је неопходна доминација наставника.

Својим садржајем и дидактичком апаратуром уџбеник би требало да потпомаже изградњу (конструкцију) знања онога који учи. Нова теорија помера тачку гледања на уџбеник, који сада има првенствено развојно-формативну, а не доминантно трансмитивну улогу (улогу преношења знања). Према Ивићу и његовим сарадницима, савремена концепција школе, а тиме и уџбеника, подразумева два значајна померања у дефинисању уџбеника:

– Померање *шта* на *како*: не бавимо се само садржајем, већ и тиме *како* тај садржај посредује у наставном процесу између наставника и ученика. То не значи да се садржај занемарује, већ напротив. Адекватан и репрезентативан садржај лекције један је од кључних, али не и довољних елемената квалитетног уџбеника. Избор садржаја, поред репрезентативности за научну дисциплину, мора узети у обзир и то коме је намењен, ко ће га, како и с којим циљем учити (ученичка предзнања, интелектуалне карактеристике узраста, индивидуалне разлике итд.);

– Померање излагања и директног преношења знања (предавањем) на *активно* учење ученика и стварање конструкције знања. Тиме се јасно наглашава главна функција садржаја у уџбенику – да створи услове и могућности да онај ко учи буде у ситуацији да може конструисати знања специфична и релевантна за одређену област.

Ако је уџбеник конципиран у виду пуког излагања градива, у најбољој варијанти његов потенцијал је омогућавање усвајања и запамћивања датог градива са разумевањем, а у лошијој варијанти механичко (учење градива напамет без разумевања на нивоу рекогниције или репродукције). Ако уџбеник поред основног текста садржи и разноврсне истраживачке, проблемске задатке – створиће се могућност за стицање функционалног решавања задатака у тој области. Ако уџбеник поред основног текста садржи и изворне материјале које ученик треба самостално да анализира и извлачи сопствене закључке, то ће омогућити стицање важних умења самосталног рада. Ако уџбеник поред основног текста садржи практикум који увлачи ученика у мала истраживања, мини-пројекте, то ће омогућити стицање истраживачких компетенција. Ако уџбеник садржи задатке који изискују заузимање критичког става, допринеће неговању културе критичког мишљења.

СТАНДАРДИ КВАЛИТЕТА ДИДАКТИЧКОГ ОБЛИКОВАЊА ЈЕЗИЧКОГ УЏБЕНИКА

У уџбенику могу постојати различите структуралне компоненте које служе да се олакша и побољша самостално и самосвесно усвајање презентованог градива са разумевањем, као и да се олакша ученицима служење уџбеником и књигом. Некада су у структури уџбеника постојале само неке компоненте: тематске целине (поглавља), лекције и питања, налози и задаци (на крају лекције или тематске целине). Временом, са развојем теорије уџбеника и с циљем да уџбеник ученику омогући и олакша самостално учење, број структуралних компоненти се повећавао (Пешикан, Антић, 2007). Тако су се уз основни текст почели појављивати прозори са додатним информацијама, са упућивањем и повезивањем градива са већ ученим или са искуством ученика, објашњења мање познатих речи, графикони, шеме, мапе које настоје да појасне текст, да на различите начине изложе одређени садржај итд. Овим и разноврсним другим структуралним компонентама уџбеник се методички обликује како би се боље разумевали и ефикасније савладавали граматички садржаји, тј. наставне јединице (лекције). Према Ивићу и сарадницима (2004), стандарди квалитета дидактичког обликовања уџбеника, тзв. *стандарди Д групе*, су:

- Д 1: објашњење стручних термина;
- Д 2: функционална употреба сликовних средстава изражавања;
- Д 3: дидактичка вредност примера;
- Д 4: основне смислене везе градива;
- Д 5: секвенце интеграције градива;

- Д 6: ефикасни начини презентовања вредности у уџбенику;
- Д 7: постојање питања, налога и задатака у уџбенику;
- Д 8: смисленост питања, налога и задатака у уџбенику;
- Д 9: разноврсност питања, налога и задатака;
- Д 10: питања, налози и задаци и различите методе учења у уџбенику;
- Д 11: питања, налози и задаци за проверу напредовања у учењу;
- Д 12: подршка стваралачком мишљењу и понашању;
- Д 13: подршка развоју критичког мишљења.

У циљу детаљног сагледавања савременог уџбеника опремљеног неопходном дидактичком апаратуром према наведеним Д стандардима, анализирали смо немачку граматiku за шести разред основне школе (Bitterer, M.; Martina, Blatt.; Dresser, J.; Henniger, H., *Deutsch kompetent 6*, Klett, Leipzig, 2012). Циљ истраживања био је да се покаже како изгледа савремен и комплетно дидактички обликован уџбеник матерњег језика који одговара у потпуности савременом конструктивистичком концепту образовања. Сматрали смо важним да савремену теорију повежемо са примерима добре наставне праксе и да на репрезентативном и аутентичном примеру укажемо на кохерентност свих 13 наведених Д стандарда у склопу уџбеника матерњег језика. То је начин да се актуелни и потенцијални аутори уџбеника српског језика огледају, одмере и усмере у правцу даљег усавршавања наших, у последњим годинама значајно унапређених и осавремењених граматика српског језика. Задатак истраживања јесте отворити нове дидактичке аспекте и поља у креирању и обликовању уџбеника српског језика за основне и средње школе. Служећи се методом дескриптивне анализе проверавали смо и описивали заступљеност Д стандарда у анализираној немачкој граматички. Анализа је поткрепљена прилогом на крају рада – преводом наставне јединице обраде везника из наведене немачке граматике.

ДИДАКТИЧКА ОБЛИКОВАНОСТ ГРАМАТИКЕ *Deutsch kompetent 6*

Анализа је показала да немачки уџбеник, у функционалном смислу, у потпуности подржава описмењавање деце и развијање језичких компетенција у контексту савремене школе. Константовано је поштовање свих претходно наведених 13 Д стандарда и присуство комплетне дидактичке обликованости наставних јединица из области језика, чиме се постиже припрема ученика за самостално, рефлексивно, истраживачко и креативно савладавање језичког градива. Ученици усвајају вештине формалног обли-

ковања и апстраховања граматичких чињеница, што се постиже задавањем разноврсних налога, сарадничких императива и истраживачких задатака (испуњавају се стандарди: Д 1, Д 7, Д 8, Д 9, Д 10). Путем новог налога, у форми реферата ученик износи свој став у вези са задатим проблемом, своје виђење и своју представу граматичке јединице, чиме се даје подршка стваралачком мишљењу и понашању и подстиче се развој критичког мишљења (нпр. *Представи у свом дневнику одговарајуће садржаје*) (Bitteger, M. at all, 2012: 79) (испуњавају се стандарди: Д 12, Д 13). Уџбеник немачке граматике подстиче самостално и критичко мишљење, и то на тај начин што се у граматике, у оквиру једне лекције, може наћи задатак који тражи критички став и лични суд ученика: *Ја то видим другачије (Das sehe ich anders)*. Као што се види, ученику се не намеће суд и став у вези са неким граматичким проблемом, већ се допушта да критички приступи решавању задатака и тиме надогради своја знања и понуди другима своје мишљење у вези са проблемом. Садржај води ученика до самосталног извођења дефиниције (Д 1, Д 3), па је веома чест сараднички императив у лекцијама ове граматике типа: *Преузми маркиране речи из лекције и убаци их на одговарајућа места* (Ibidem: 216) (Д 11), док је у нашим уџбеницима присутан стереотип – дата је дефиниција појма, а затим се од ученика захтева да задату дефиницију примени на задацима различите тежине.

Немачки уџбеник подстиче креативност – ученику се пружа могућност да се продуктивно опходи језиком. Добро осмишљени задаци креирају су плански тако да пружају подршку ученику да трансформише текст, као нпр.: *Подобна дискусија је попут добре игре / Креирај нове изразе уз помоћ појмова: лопта, игра, задатак, правац, резултат, погодак* (Ibidem: 35) (Д 2). Унутар лекције присутна су питања „методички водичи” кроз тематску целину, којима се детаљније диференцирају и спецификују значења и функције граматичких јединица: *Да ли би могао да пронађеш одговарајуће предлоге, показне и односне заменице којима би се појаснило значење наведеног израза* (Ibidem: 181) (Д 4). Уз сваки текст аутори немачке граматике пажљиво су поставили одговарајуће мапе, дијаграме, графиконе, схеме (Д 8, Д 9) – који помажу ученику да генерализује проблем и одговори на закључна питања: *Какве закључке можеш извести из приложеног графикона, схеме? / Како су објашњени поједини изрази? / Која питања отвара дијаграм? / Како доживљаваш дијаграм?* (Ibidem: 231). У посебним прозорима издвајане су кључне информације из делова лекције (Д 1), занимљивости, мозгалице (Д 12, Д 13) са новим инструкцијама за размисљање: *Посматрај слике, поређај их хронолошки испод одговарајућих садржаја* (Ibidem: 182).

У уџбенику се налазе посебни одељци у оквиру одабраних лекција, поготову на крају тематских целина, где се од ученика очекује да осмисли

и напише: извештај или есеј о наученом (Д 6) под насловом: *Тачка гледишта – „ја” као учесник / посматрач*. (Ibidem: 49). Све време су књижевни текстови уклопљени у граматичке оквире (Д 5), па се на часовима граматике успоставља јака унутарпредметна корелација: *Опиши руинирано село Соран користећи потребне атрибуте* (Ibidem: 193). Као што се види, у овом налогу књижевни одломак није употребљен као лингвометодички текст за анализу (што је случај у нашим граматикама), већ је књижевноуметничко дело језичка грађа, извор информација за ново језичко стваралаштво ученика (дескрипција) са нагласком на примену стеченог знања о придевима и атрибутима. Углавном се користе савременији текстови и предлошци новијег датума, који, заиста, својим садржајем држе пажњу ученика на завидном нивоу. Међутим, у граматички се негује и међупредметно повезивање граматичких и других научних садржаја, па у одељку морфологије, који се бави глаголским конструкцијама, наилазимо на корелацију наставних предмета (Д 5) историја – матерњи језик (Fulespiegel/geschichten). То ћемо најбоље илустровати примером сарадничког императива: *Упореди ликове Херакла и Одисеје и представи табеларно њихове особине* (Ibidem: 113), где се на стваралачки и интегративни начин увежбава и користи ново знање о глаголским облицима приликом портретисања историјских и књижевних ликова у акцији. Граматичке јединице се често повезују и са поезијом (Günter Grass), нпр. приликом обраде врста речи. Истовремено се указује и на лексиколошке оквире, те се реч, као најужа синтаксичка јединица, посматра из више аспеката.

У Прилогу, који додајемо на крају чланка, може се видети како се научни текст из области неурологије под називом *Урођено или стечено?* може користи приликом обраде везника. Актуелност теме је одлична мотивација ученицима за рад јер ће тиме бити подстакнута дискусија о друштвеним улогама жена и мушкараца у савременом свету. Занимљиво је да у самом старту овакав лингвометодички текст није комплетан – изостављена места у тексту су празнине које ученици треба да допуне адекватним везницима како би добили целовити и веома занимљив научно-популарни текст о психолошким разликама између девојчица и дечака. Дакле, сам почетак лекције захтева (граматичко) интервенисање ученика да би се добио смисао текста. Следи питање након тога: *Шта се везницима постиже у тексту?* (видети Прилог). А то је управо главни образовни циљ – ученици ће, након интерпретације полазног текста, разумети функцију и значења везника – да ове мале помоћне речи дају огроман допринос језику смисленим повезивањем делова реченице (речи, фраза и целих реченица) у значењске целине, тј. повезивањем делова мисли у „склоп умних асоцијација” (како се у лекцији наводи).

Драматизацијом прозних текстова и методама језичких игара на изузетно занимљив начин указује се на граматичке појмове који се проучавају (Д 12) тако што се нпр. инсценирају текстови који су употребљени као лингвометодички предлошци са конкретним налогом – *Припреми кључне сцене и представи их пред одељењем* (Ibidem: 145). Много више но у нашим уџбеницима указује се на утицај других језика на матерњи: доста пажње придаје се позајмљеницама и туђицама, уз детаљно разматрање историјских, социолошких, језичких и свих осталих покретача за уклопљеност тих речи у немачки језик (Д 5). Налози су конципирани тако да иницирају различите облике рада на часу: врло често изискују рад у пару, као и тимски рад (*Диктирај следеће позајмљенице свом другу: ванила, вила, витамин, провинција, визија, волумен...*) (Ibidem: 216), док су налози у нашим граматикама најчешће намењени фронталном облику рада као најјекономичнијем (једно питање важи за све ученике).

У анализираној граматичкој уочавамо присуство ситуационе методике, чији контекст на креативан начин доприноси стваралачкој настави граматике. Тако се, на пример, активно и пасивно стање не објашњава ученику сервирањем дефиниција, а његова рецепција проверава питањима, већ се до сазнања о овим глаголским стањима долази вештим методичким вођењем ученика кроз загонетне, узбудљиве и актуелне животне приче (Д 6, Д 2) под насловом: *Наш тим је од стране тренера добро представљен* (нав. дело: 274). Немачки аутори су очигледно имали у виду да би незанимљиви, стереотипни и формални задаци (типа: *Подвуци облике актива и пасива у наведеним реченицама.*) учинили да сазнања у вези са активом и пасивом буду кратког века и не подстакну логичко и аналитичко резонување.

Аутори немачке граматике стално подсећају ученике на правописне норме, али то чине на занимљив и необичан начин, тесно повезујући наставни, граматички и реални (ситуациони) контекст. Тако се, на пример, писање скраћеница увежбава на креативан и практичан начин, што показује и сараднички императив са 64. стране овог уџбеника: *Напиши рецепт за омиљену посластицу од киселих јабука и разради га*. На овај начин у граматику се уводи и практична настава, па уз припремање послатице на часу, као што је воћна салата, граматика и правопис постају веома „укусан залог“, а правописна правила имају употребну вредност и ван школе. Готово свака тема је пропраћена посебно означеним пољима „подсетницима“ (Д 1), где се ученику дају информације о новонаученим правописним правилима или се ученик упућује на издања правописа са знаком страна где се то правило налази.

Контролне вежбе и тестови се не односе само на последње проучавање садржаја, већ је присутно прожимање свега савладаваног, тако да се од

ученика претходно захтева да логички долази до закључака и повезује знања, те изводи дефиниције и долази до аргументованих решења (Д 13). Питања и задаци су конципирани тако да од ученика захтевају размишљање, апстраховање и синтезу свега наученог, чиме се постиже трансфер стеченог знања на нове садржаје, као на пример: *Објасни шта се дешава са субјектом активне реченице* (Ibidem: 175). Јака страна немачког уџбеника јесте и то да својим садржајима подстиче ученика да сагледава проблем из свих углова, чиме се задовољава основни императив савремене наставе – холистички приступ градиву. Од ученика се не тражи само да усваја знања и репродукује научно, већ и да аргументује своје одговоре, креира мишљење и пласира га (Д 12, Д 13), па су у уџбенику веома чести подстицајни, истраживачки и стваралачки налози типа: *креирај мишљење по моделима / мишљења сам да.. / осим тога, сматрам да... / упркос томе... / противим се томе, али... / слажем се, ипак... / у праву сте, али...* (Ibidem: 32). Такође, пажња се поклања и функционалним стилевима језика (нпр. присутан у уџбенику је и научни дискурс), који се такође усвајају кроз игровне и драмске методе инициране уџбеничким налозима.

Анализирани немачки уџбеник у оквиру ширих тематских целина и књижевних полазних текстова уклапа граматичке садржаје малог обима, али тако конципиране да воде ученика да самостално осмишљава граматичка правила и тек на крају изводи кључне дефиниције које ће применити у савладавању нових садржаја. На крају сваке тематске целине резервисан је простор за јасно формулисане задатке и вежбања кроз која ученици могу да провере степен савладаности градива. Композиција самог уџбеника је веома интересантна јер се унакрсно повезују делови различитих лекција, па сам уџбеник представља својеврсни мозаик знања. Дакле, унутар једне лекције може стајати налог да се у вези с том наставном јединицом погледа дијаграм или неки други занимљив садржај на сасвим удаљеној страници у односу на лекцију, а који може допринети функционалнијем приступу обради граматичке јединице. Ниједна лекција није усамљено граматичко острво, нити изолована језичка целина сама за себе. Повезивања се остварују на различитим нивоима трансформације форме и садржаја језичке грађе: путем интеграције разноврсних научно-популарних и уметничких тема, садржаја, облика изражавања, типова питања и задатака, иконичких представа, конкретизација и класификација граматичких садржаја. При томе, мисаоним прегнућем, повезивањем, ученик успоставља јаке асоцијативне и смислене везе између граматичке јединице, с једне, и реалног живота (његове свеукупности), с друге стране.

Још једна карактеристика овог уџбеника тиче се функционалности илустрација, будући да сведена и очигледна уклопљеност иконичких средстава код ученика побуђују осећај за естетику. Нашим уџбеницима не мањ-

кају илустрације, али су оне често неоправдано постављене, чини се из декоративних разлога, како би привукле пажњу читалаца. У немачким уџбеницима јасна је, пак, ефикасност употребе иконичких средстава. Илустрације су комплементарне са другим компонентама лекције и функционално су уклопљене, технички су квалитетне и разумљиве те повећавају мотивацију ученика за учењем.

Уџбеник граматике немачког језика као матерњег је у дидактичком смислу више него добро организован. Далеко је одмакао од традиционалне школе, која се сматра *школом памћења* и темељи се на модерним оквирима *школе мишљења*.

ЗАКЉУЧАК

На основу свега наведеног можемо закључити да аутори немачких граматика све време пружају подршку стваралачком и рефлексивном учењу са разумевањем. Дакле, задовољени су и теоријски и практични критеријуми стандардизације квалитетног савременог уџбеника матерњег језика. Дидактичка опремљеност уџбеника је максимално конструктивна и пружа подршку савременом истраживачком, самосвесном и смисленом концепту учења. На брижљиво изабраним основним садржајима, надограђује се свих 13 стандарда Д групе, аплицирајући при томе различите облике и методе рада, унакрсно повезивање сродних и логички условљених јединица, тема и облика изражавања, функционалних језичких стилова, научно-популарних, уметничких и животно-практичних активизација.

Немачки уџбеник подржава процес изградње општих појава, идеја и појмова управо стављањем у контекст питања и задатака за самостални рад и анализу. Учење са разумевањем подстиче се игроликом и витагеном наставом, као и путем задавања задатака са сложеним проблемским ситуацијама смештеним у конкретан животни контекст. Немачки уџбеник планира и реализује мале индивидуалне или групне пројекте којима се ученици воде ка евалуативном понашању; подстиче ученике да граде критичку свест и личне ставове које би увек могли да поткрепе аргументима.

Имплицитно дате вредности немачких уџбеника су у сагласју са експлицитно датим вредностима. Тиме се у потпуности остварују његове васпитне и социјализацијске функције. Такође, процес учења не би требало да буде процес акумулације, већ конструкција знања. Дидактичка апаратура (питања, налози, задаци и сараднички императиви) јесте базични инструментаријум уџбеника којим би се стварале конструктивне ситуације у

настави и пружала могућност ученицима да кроз самосталне активности изграде знања и умења.

Задацима разноврсних форми и тежине, немачка граматика умногоме излази у сусрет различитим психолошким типовима деце и њиховим разноликим стиловима учења, интересовањима и когнитивним способностима. Успева да одржи пажњу ученика, отклони граматичку анксиозност (афективним стратегијама) и мотивише их за рад. Зато ће ученик који учи из немачког уџбеника имати способност да аргументовано вреднује одређени садржај, дивергентно продукује, анализира и повезује, примењује научено ван контекста лекције. Он ће моћи и да оцени себе и да развије самосвест. У много већој мери садржај који нуди немачка граматика подстакнуће формирање стваралачких способности и богаћење емоционалног живота, изграђивање и неговање језичке културе, естетике говора и експресивних способности језичког израза, упознавање властитих врлина. Знања стечена из дидактички добро обликованог уџбеника трајнија су и применљивија, а унутрашња мотивисаност ученика за интелектуални рад је већа, нарочито у облику тимског рада и колаборативног учења.

Продуктивно мобилисање постојећих предуслова за унапређивање квалитета уџбеника граматике српског језика у нашем школском систему требало би да буде главни циљ наше образовне политике (концепција стварања, продукције и дистрибуције уџбеника, истраживања и научног вредновања уџбеника, обуке наставника за коришћење и непосредно оцењивање уџбеника, систем акредитације издавача), чиме би настава српског језика у нашим школама била подигнута на ниво савременог – конструктивистичког – концепта образовања.

Прилог: Пример добро дидактички обликованог садржаја из немачке граматике *Deutsch.kompetent 6* са преводом

УРОЂЕНО ИЛИ СТЕЧЕНО?

ПРЕПОЗНАЈ И ПРИМЕНИ ВЕЗНИКЕ

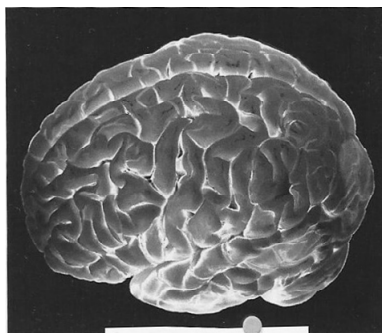
Да ли је све урођено?

... човечанство, размишљајући о свету, жели да сазна, у чему се заправо разликују девојчице од дечака ... и зашто? Раније су готово све облике слабости ... беба мушког и женског пола прихватане на различите начине.

Дечаци су сматрани паметнијим, што је значило ... њихови мозгови су већи.

Данас се зна ... женски мозгови заиста нешто мањи, ... они су активни као склопови већег броја нерава, само густо спакованих заједно.

Уопште се не слажемо са овим тврдњама, ни са многим другим предрасудама које су истраживачи изложили.



3-D снимак мозга при читању

Додај изостале везнике у тексту горе: да, од, али (међутим), и, зато (пошто, јер).

Објасни својим речима зашто се некада мислило да женски мозгови раде мање ефикасно. Како је овај став побијен?

Упореди следеће две варијанте. Објасни шта се везницима постиже у тексту.

Истраживање мозга је направило велики напредак у последњих неколико година. Могу се изнети старе предрасуде.

Пошто је истраживање мозга начинило велике кораке у последње време, могле би се нове теорије обелоданити.

Истражи следеће реченице и илуструј их!

- Како је један од узрока различитог понашања дечака и девојчица откривен, истраживање је настављено.

- За ово нису само генетски разлози одговорни, већ и друштвено окружење игра значајну улогу.

Узмимо, на пример, реченице 4. задатка и допунимо их следећим правилима:

Везници тако, да, пошто ... могу дати смисао реченици.

Такође, споредни везници јер, али ... дају смисао реченици.

ПРЕПОЗНАВАЊЕ И ПРИМЕНА ВЕЗНИКА

Везницима се могу повезивати међусобно речи, фразе или целе реченице и да тако представљају склоп умних асоцијација.

Поред тога, везници могу бити истоветне речи, групе речи, зависне и независне реченице, на пример: и, или, такође, али, већ, ипак, у сваком случају, на исти начин, као.

Научници излажу о томе, а споразум се још не наслућује.

Поменути везницима уреди једну зависну реченицу или направи другу реченицу, на пример везницима: јер, пошто, док, као, после тога, да ли, с тим да, када, скоро, под условом, тако да, ипак.

Ако би се младима стално предочавале застареле улоге васпитања, они би временом идеје прихватили и остваривали.

6. Разликуј:

~ Издвоји из следећег текста све везнике који могу да повежу независну и зависну реченицу. Илуструј реченицу која ће те довести до примене једног везника: Паул настави кувати нешто за жену, иако његов отац радо кува.

ХС (независна реченица), иако НС (зависна реченица)

~ Образложење, закључак или контраст? Којом врстом везника на исти начин можеш да уредиш реченице и да примениш три различите могућности?

Или је можда то ствар образовања?

1. Каже се поново да ниси рођен као девојка, али се временом начиниш девојком.
2. Ако је ово истина, значајну улогу има родитељско одгајање, кућно васпитање, такође веома утиче на понашање деце.
3. Родитељски утицај опада са уласком у пубертет и вршњачке групе за младе постају све утицајније - коректна пријатељства одражавају се на развој.
4. Младима узраста 13 до 15 година је апсолутно свеједно да ли отац проводи време кувајући, док мајка пере породични аутомобил.
5. У сваком случају, то се мења поново након пубертета, тако да је евидентан поновни утицај родитеља.

ДОДАТАК: *Спроведи истраживање у својој школи у вези са каријером и будућим занимањем младих. Приказани су резултати помоћу дијаграма посебно за дечаке и девојчице. Упоредијући резултате преиспитај да ли су интересовања девојчица и дечака типично женска или типично мушка.*

(НА ДИЈАГРАМ СЕ УПУЋУЈЕ; НАЛАЗИ СЕ НА 18. СТРАНИ УЧБЕНИКА)

ВЕЗНИЦИ

Везницима можеш повезати речи, синтагме или реченице, и тако стварати мисаоне целине .



ДОДАТНИ ВЕЗНИЦИ

**ОНИ ПОВЕЗУЈУ РЕЧИ ИСТОГ
ЗНАЧЕЊА, ГРУПЕ РЕЧИ, КАО И ЗАВИСНЕ
И НЕЗАВИСНЕ РЕЧЕНИЦЕ (И, А, ИЛИ,
ИСТО КАО, ИСТО ТАКО, АЛИ, ВЕЋ)**

Главни везници

Они повезују зависну реченицу са другом реченицом и проширују је (јер, да, за време, од, након тога, да ли, с тим да, када, ако, скоро, тако да, до, јако...).

*weil, da, während, als, nachdem,
als ob, damit, dass, wenn, falls,
sofern, dass, obwohl, ...*

So geht's

Девојке су позвале још и Бриту као што су позвале и четири друге пријатељице, с тим да оформе два тима. Ким је напад, при том је имала најбољи ударац. Клара и Софија иду на место одбрамбених играча. Пошто је противнику требало још помагача, Брита је променила састав тима. Сви чекају да игра отпочне.

Девојке су прихватиле Бриту. Позвале су још четири пријатељице. Ким има најбољи ударац. Оне могу да оформе два клуба. Клара иде на место нападача. Брита мења тим. Противнику и даље треба појачање. Сви су спремни. Игра почиње.

*Уз помоћ везника може се
преформулисати текст*

*Везници, такође, могу стајати и на
почетку реченице.*

Приказ дијаграмом

Којих се проналазака не би могао одрећи?

Приказ у процентима

Извор: КИМ-студије 2010.

База: сва деца (1.214)

КИМ-студије (КИМ = деца и медији):

Истраживање о свакодневном утицају медија 1999. године спровео је Педагошки савез медијских група на југозападу земље и обухваћено је око 1.200 деце, младих и њихових родитеља.

1. Искористи дијаграм користећи се плавим пољем. Одреди своју полазну тачку.

2. У писаној форми формулиши своју одредницу служећи се дијаграмом о говорним подручјима (страна 19).

Представљање дијаграмом

1. Преиспитати приказе

* Објаснити тему, изворе, белешке, резултате;

2. Описивати дијаграм

* Прочитати вредности, презентовати појединачне вредности,

* На одређеним местима, на примерима који су у успону, обратити посебну пажњу;

3. Извести закључке

* Сумирати прикупљене податке, применити питања отвореног типа.

Извори и литература

Bitterer, M.; Blatt, M.; Dreesser, J.; Henniger, H. (2012). *Deutsch kompeten 6*, Leipzig: Klett.

Вујев, Д. (1988). *Школски уџбеник*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Ивић, И.; Пешикан, А.; Антић, С. (2003). *Активно учење 2*. Београд: Институт за психологију.

Ивић, И.; Пешикан, А.; Пешић, Ј.; Плут, Д.; Јанков, Р.; Богојевић, А. (2003). *Квалитет школских уџбеника и механизми обезбеђивања тог квалитета*. Београд: Образовни форум.

- Ивић, И.; Пешикан, А.; Јанков, Р.; Богојевић, А.; Пешић, Ј.; Антић, С.; Маринковић, С.; Шишовић, Д. (2004). *Основни стандарди квалитета школских уџбеника, Образовни стандарди квалитета школских уџбеника*. Београд: Образовни форум.
- Илић, П. (2006). *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*. Нови Сад: Змај.
- Кундачина, М.; Банђур, В. (2004). *Акционо истраживање у школи*. Ужице: Учитељски факултет.
- Пешикан, А.; Антић, С. (2007). Како уградити идеје активног учења у уџбеник, *Настава и историја*, Нова серија, 7, 147–161.
- Пешић, Ј. (1998). *Нови приступ структури уџбеника – теоријски принципи и конструкција решења*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Professor Marina S. Janjić, PhD

Faculty of Philosophy in Niš

Aleksandra S. Gruber

Primary school “Sveti Sava”, Niš

**DIDACTIC DESIGN OF THE GERMAN GRAMMAR PUBLISHED BY
KLETT FROM LEIPZIG**

Summary

This paper deals with the theoretical base of providing textbook (grammar) quality in accordance with the defined standards, with a special emphasis on their didactic design in terms of the standards of the *D* group. The theoretical platform is based on an analytical approach to didactic design of the textbook for learning German (as the first language) for the 6th grade of primary school *Deutsch kompeten 6*, published by the *Klett* publishing house from Leipzig, Germany. The results of the analysis have confirmed that this modern textbook fulfills all 13 *D* standards, required to design a modern grammar textbook in the context of current educational theories of constructivism and active learning.

The analyzed *Klett's* grammar textbook can serve as a notable example of good practice in creating an innovated and multifunctional textbook of Serbian language (grammar) in the context of holistic approach to education.

Keywords: *textbook, grammar, didactic design, D group standards.*

Prof. Dr. Marina S. Janjić

Philosophische Fakultät in Niš

Aleksandra S. Gruber

Grundeshule „Sveti Sava“, Niš

METHODISCHE GESTALTUNG DER GRAMMATIK DER DEUTSCHEN SPRACHE DES KLETT-VERLAGS AUS LEIPZIG

Zusammenfassung

Dieser Aufsatz behandelt die theoretischen Grundlagen der Qualitätssicherung von Sprachlehrbüchern (Grammatiken) im Einklang mit den festgelegten Standards, mit besonderer Berücksichtigung der didaktischen Gestaltung nach den Standards der „D“-Gruppe. Die theoretische Plattform beruht auf den Analyseansatz für die didaktische Gestaltung eines Lehrbuchs für das Fach Deutsch (als Muttersprache) für die 6. Grundschulklasse – *Deutsch kompetent 6*, das vom Leipziger Klett-Verlag herausgegeben wurde. Die Ergebnisse der durchgeführten Analyse haben bestätigt, dass dieses moderne Lehrbuch alle 13 „D“-Standards befolgt, die für das Erstellen moderner Grammatiklehrbücher im Kontext aktueller Lerntheorien unerlässlich sind, deren Grundlagen Konstruktivismus und Aktives Lernen sind.

Die analysierte Grammatik des Deutschen von Klett kann als Musterbeispiel der guten Praxis für die Gestaltung eines innovativen und polyfunktionalen Lehrbuchs der serbischen Sprache (Grammatik) im Kontext des holistischen pädagogischen Ansatzes dienen.

Schlüsselwörter: *Lehrbuch, Grammatik, didaktische Gestaltung, Standards der „D“-Gruppe.*